

• • •
FEMINIZM
w advokaturze.

Lidia Poët –
- pierwsza kobieta adwokat
we Włoszech

mgr Marta Golowska

Instytut Nauk Prawnych, Zakład Nauk Historyczno i Teoretyczno Prawnych
Uniwersytet Rzeszowski

Niniejszy artykuł naukowy skupia się na historii obecności kobiet w zawodach prawniczych, szczególnie w kontekście Lidii Poët, pierwszej adwokatką w Europie. Pokazuje, że walka o równość płci była długa i pełna trudności. Kobiety musiały zmierzyć się z oporem społecznym, stereotypami i argumentami opartymi na przekonaniach o ich rzekomej słabości umysłowej i moralnej. Artykuł skoncentruje się również na analizie kluczowej ustawy regulującej wykonywanie zawodu adwokata i prokuratora z 8.06.1874 r.¹ Zmiany legislacyjne i reformy społeczne, takie jak uchwalenie ustawy Sacchi² w 1919 r., otworzyły drogę dla kobiet do wykonywania zawodów prawniczych. Przedmiotowy artykuł analizuje obecność kobiet w advokaturze, opierając się na źródłach historycznych, regulacjach prawnych oraz artykułach naukowych.

---

¹ Legge 8 giugno 1874, n. 1938 Legge che regola l'esercizio della professione di Avvocato e di Procuratore.

² Legge 17 luglio 1919, n. 1176 Che stabilisce norme circa la capacita' giuridica della donna, dalej: ustawa Sacchi.

ZAŁOŻENIE GENERALNE

Justitia oznacza sprawiedliwość. Forma żeńska jest faktem językowym używanym w kulturze prawnej już od starożytności. Jednak obecność kobiet w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości zaklasyfikować należy do zgoła nowego zjawiska. Jeszcze niedawno płęć odgrywała istotną rolę w wielu sferach życia społecznego, podlegając silnym społecznym, kulturowym normom oraz stygmatyzacji³. Płęć nie powinna być determinantem możliwości, uprawnień czy oczekiwań w społeczeństwie. Równość między kobietami i mężczyznami prawnikami jest dziś faktem naturalnym, który zaobserwować można nie tylko na sali rozpraw, lecz również na uniwersytetach. Jednakże sto lat temu zawody zaufania publicznego takie jak sędzia, adwokat czy prokurator były zarezerwowane wyłącznie dla mężczyzn i absurdem było, aby kobieta zajmowała się sztuką, jaką jest prawo.

Aktualnie kobiety aktywnie uczestniczą w wymiarze sprawiedliwości, stanowiąc połowę prawników, a w ostatnich kilkudziesięciu latach zaobserwować można niewątpliwą przewagę żeńską. Jak wskazuje Adam Redzik: „obecnie kobiety stanowią połowę stanu adwokackiego, a wśród najmłodszych adwokatów i wśród aplikantów adwokackich wyraźnie dominują. Pomyśleć, że jeszcze przed stu laty w adwokaturze polskiej nie było żadnej kobiety. Mało, nie było kobiet na studiach prawniczych, bo dopiero od tego roku, roku niepodległości, zostały one dopuszczone – początkowo na próbę – na uniwersyteckie wydziały prawnicze. Podobnie było w wielu krajach europejskich”⁴. Podobną sytuację możemy zaobserwować we Włoszech, gdzie prekursorem w wykonywaniu zawodu adwokata była Lidia Poët.

Zakaz pełnienia zawodu adwokata przez kobiety został wprowadzony w I w. przed Chrystusem przez cesarza Augusta. Do wprowadzenia tego zakazu przyczyniła się między innymi Kafraniana, zwana Afranią. Była żoną senatora Liceniusza Bukcjonisa i sama reprezentowała swoje interesy w sądzie, co nie zostało przychylnie odebrane przez płęć męską⁵. Sytuacja ta była odbierana jako naruszenie tradycyjnej roli kobiety, która przede wszystkim powinna pełnić rolę matki i gospodyni domowej, a nie zajmować się zawodową karierą.

³ K. Ślęczka, *Feminizm. Ideologie i koncepcje społeczne współczesnego feminizmu*, Katowice 1999, s. 26.

⁴ A. Redzik, *Kobiety w adwokaturze – kalendarium*, „Palestra” 2018, nr 12, s. 94.

⁵ A. Redzik, *Kobiety...*, s. 94.

Kobiety w starożytnym Rzymie były wykluczane z wielu dziedzin życia. Jak piszą rzymscy prawnicy, kobiety nie powinny piastować pewnych urzędów z uwagi, iż posiadają mniejszą zdolność do podejmowania decyzji niż mężczyźni. Według Cycerona zakaz wykonywania zawodów prawniczych przez kobiety utożsamia się ze słabością płci, jak pisze: „przodkowie pragnęli, by każda kobieta z powodu słabości umysłu znajdowała się pod władzą opiekuna”⁶. Gajusz podtrzymuje to stanowisko, wskazując, że „przodkowie chcieli bowiem, by nawet pełnoletnie kobiety znajdowały się pod opieką ze względu na swoją lekkomyślność” (*Veteres – voluerunt feminas, etiamsi perfectae aetatis sint, propter animi levitatem in tutela esse*)⁷. Jak pisze Święty Tomasz z Akwinu: „kobieta należy do wadliwych, nieudanych płodów natury (...)”⁸. Ojciec Kościoła w *Sumie teologicznej* uważał kobietę za nieudaną płodową⁹. Według Hume’a „niższość i słabość kobiety są nieuleczalne”¹⁰.

Podobieństwo kobiet Johna Stuarta Milla jest jednym z kluczowych tekstów feministycznych, które analizują sytuację kobiet w społeczeństwie¹¹. Wskazuje problem nierównego traktowania kobiet nie tylko jako jednostek, ale również jako członków społeczności, którzy są zmuszani do przestrzegania tradycyjnych norm i wartości, które nie mają wpływu na ich wybór. Zdaniem Milla nie ma żadnego racjonalnego powodu, by nie dopuścić kobiet do wykonywania zawodu adwokackiego na równi z mężczyznami. Zezwolenie kobietom na wykonywanie zawodu adwokackiego nie tylko pozwoliłoby im wykorzystać ich umiejętności i wiedzę, ale również zapobiegłoby marnowaniu ogromnego talentu, który obecnie jest trwoniony przez dyskryminację wobec połowy społeczeństwa¹². Według Milla nie istnieje konkretna potrzeba, aby kobiety były wykluczone z nauki prawa i osiągnięcia kwalifikacji jako adwokatkę. Według Milla prawdziwa emancypacja kobiet będzie możliwa dopiero wtedy, gdy będą miały równą szansę na rozwinięcie swojego pełnego potencjału i realizację swoich ambicji we wszystkich dziedzinach, które odpowiadają ich

6 Marek Tulliusz Ciceron, *Mowy* (pro Mur. 27), Wydawnictwo: Wydawnictwo Marek Derewiecki, s. 88.

7 Por. Tab. 51, (Gaius 1,144-145) (w:) M. Zabłocka, J. Zabłocki, *Ustawa XII Tablic. Tekst – tłumaczenie – objaśnienie*, Warszawa 2003, s. 31-32.

8 M. Sokolowska, *Rozdeptane na chwałę Bożą*, Gdańsk 1995, s. 43.

9 C. M. Lendaro, *Disuguaglianze, giurisdizione e persistente questione di genere in Magistratura*, „Lavoro Diritti Europa” 2019, nr 3, s. 6.

10 E. Domańska, *Historia feminizmu i feministyczna historia*, „Odra” 1994, nr 7-8, s. 23.

11 B. Grabowska, *Feminizm Johna Stuarta Milla*, „Kultura i Edukacja” 2012, nr 1 (87), s. 189.

12 M. Środa, *Mill i kobiety: między wolnością a równością*, „Przegląd Filozoficzny” – Nowa Seria R. 15:2006, nr 4 (60), s. 259 i nast.

umiejętnościom i zainteresowaniom¹³. W okresie romantyzmu, mimo pewnych zmian, stereotypowa rola kobiet pozostała w dużej mierze niezmieniona. Niemniej jednak pojawiła się wtedy nadzieja na to, że kobiety będą miały możliwość spełniania swoich marzeń i ambicji w przyszłości. Wraz z tą nadzieją zrodziła się również tendencja do buntu i oporu wobec uznawanego za naturalny porządku rzeczy. Zaczął się rozwijać ruch emancypacyjny, w którym kobiety walczyły o prawo do edukacji i pracy, dążąc do niezależności od mężczyzn¹⁴. Choć proces ten postępował powoli, stopniowo kobiety zaczęły otrzymywać przywileje, które umożliwiały im samodzielne życie i rozwój¹⁵.

Wiek XVIII, rozwój idei oświecenia i ruchów feministycznych przyczyniły się do otwartego kwestionowania nierówności płci i zapoczątkowały dążenie do poprawy sytuacji kobiet. Jak wskazuje Stanisław Milewski, w wyniku tych działań kobiety zdobyły prawo do głosowania, równouprawnienie w sferze zawodowej oraz równy dostęp do edukacji, niezależnie od płci. Powstanie manufaktur stworzyło dla kobiet z niższych warstw społecznych możliwość zatrudnienia, jednakże to nie rozwiązało fundamentalnego problemu, który obejmował pełne prawa obywatelskie oraz możliwość wykonywania zawodów, które wciąż uważane były za męskie¹⁶. Wprowadzenie prawnego zapewnienia równości płci jest niezmiernie ważnym krokiem odgrywającym istotną rolę w dążeniu do likwidacji różnic płciowych¹⁷.

Uprzywilejowana pozycja mężczyzn widoczna była we wszystkich społecznościach, także w państwie włoskim. Pod koniec XIX w. i w X w. stopniowo postępowała emancypacja kobiet, jednakże wciąż dominujący był patriachat, podległość kobiet pod władzę męża, życie polityczne zastrzeżone wyłącznie dla mężczyzn, brak swobody w zarządzaniu własnym majątkiem, brak swobody w kierowaniu własnym życiem, wiele kierunków studiów przeznaczono

13 B. Grabowska, *O gender przed gender, czyli XVIII i XIX-wieczna refleksja na temat kulturowych i społecznych uwarunkowań kobiecości – Mary Wollstonecraft i John Stuart Mill* (w:) *Genderowe filtry. Różnorodność doświadczania i percepcji płci w przestrzeni publicznej i prywatnej*, red. D. Majka-Rostek, E. Banaszak, P. Czajkowski, Wrocław 2015, s. 9.

14 J. Helios, W. Jedlecka, *Wpływ feminizmu na sytuację społeczno-prawną kobiet*, Wrocław 2016, s. 53.

15 B. Tryfan, *Dylematy emancypacji*, Warszawa 1989, s. 70.

16 Z. Albrecht, *Kwestia „kobieca” w naszej adwokaturze*, „Palestra” 1962, s. 135–142.

17 M. Ciechomska, *Od matriarchatu do feminizmu*, Poznań 1996, s. 184.

nych tylko dla mężczyzn, wykluczenie zawodowe, brak równego traktowania zarówno w pracy, jak i w rodzinie.

Przed kobietami była długa i trudna droga do zdobycia dostępu do zawodów prawniczych. Aby uzyskać prawo do nauki na uniwersytetach, musiały one walczyć przez wiele lat¹⁸. Feminizm uznaje osiągnięcia zawodowe kobiet za wskaźnik dążenia do równości płci w społeczeństwie¹⁹. Pierwsza kobieta prawnik w historii, Arabella Mansfield, w 1869 r. zdała egzamin kwalifikujący do wykonywania zawodu adwokata. Lidia Poët uzyskała wpis na listę adwokatów w Turynie 9.08.1883 r., zostając pierwszą adwokatką we Włoszech, a zarazem pierwszą w Europie.

Prekursorką w wykonywaniu zawodów prawniczych w Polsce była Helena Wiewiórska, wpisana w 1919 r. na listę aplikantów adwokackich, a 1.04.1925 r. na listę adwokatów Izby Adwokackiej w Warszawie. Warto wskazać, że mec. Wiewiórska była współzałożycielką Stowarzyszenia Kobiet z Wyższym Prawniczym Wykształceniem²⁰. Była pionierką w swoim zawodzie, a jej działalność otworzyła drzwi dla innych kobiet, chcących wykonywać jeden z najważniejszych zawodów zaufania publicznego. Warto również wspomnieć o św. Jadwidze Śląskiej, przejawiającej szczególną wrażliwość na potrzeby chorych i ubogich, co miało odzwierciedlenie w jej działalności dobroczynnej, której nie możemy zakwalifikować jako działalności adwokackiej²¹. Według adw. dr. hab. Andrzeja Kiszy zasługuje ona na miano patronki adwokatów polskich, z uwagi na szerzenie pomocy potrzebującym²².

LIDIA POËT – PIERWSZA KOBIETA ADWOKAT WE WŁOSZACH

Artykuł 3 Konstytucji Włoch gwarantuje równość praw obywatelskich dla wszystkich obywateli bez względu na ich płeć, rasę, język, religię, poglądy polityczne oraz warunki osobiste czy społeczne. Ta zasada prawnej równo-

18 S. Milewski, *Zanim kobieta została adwokatem*, „Palestra” 2002, s. 98.

19 R. A. Tokarczyk, *Doktryna społeczno-polityczna feminizmu (w:) Modernizm i feminizm. Postacie kobiece w literaturze polskiej i obcej*, red. E. Lach, Lublin 2001, s. 20.

20 A. Redzik, J. Kotliński, *Historia Adwokatury*, Warszawa 2012, s. 246.

21 A. Kiszka, Z. Krzemiński, R. Łyczywek, *Historia Adwokatury Polskiej*, Warszawa 1995, s. 21.

22 A. Redzik, *Kobiety...*

ści i braku dyskryminacji, która stanowi podstawę większości współczesnych systemów prawnych, została osiągnięta po wiekach walk przeciwko dyskryminacji kobiet, a także ograniczonemu dostępowi do wykształcenia²³. Prawo do nauki stanowi niezbywalne prawo człowieka, oficjalnie uznane w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 r. Jednak jeszcze kilka wieków temu było to uprzywilejowanie, dostępne głównie dla mężczyzn. Niewiele kobiet miało szansę na zdobycie wyższego wykształcenia i ukończenie studiów.

Dopiero w 1859 r. miała miejsce przełomowa reforma dotycząca prawa do nauki. Wprowadzona ustawa narzuciła obowiązek szkolnictwa podstawowego, mającego na celu zapewnienie równych możliwości edukacyjnych dla obu płci oraz walkę z rozpowszechnioną analfabetyzacją. Po kilku latach, w 1876 r., dokonał się znaczący postęp w uznawaniu praw kobiet, gdy rozporządzenie uniwersyteckie z 8 października tegoż roku ogłosiło, że kobiety mają prawo do uczęszczania na uniwersytety i podejmowania studiów na poziomie doktoratu prawa. To była ważna zmiana, która otworzyła nowe perspektywy dla kobiet i umożliwiła im rozwijanie swojej wiedzy i umiejętności na najwyższym poziomie²⁴.

Wykonywanie zawodów adwokata regulowała jednolita ustawa o wykonywaniu zawodu adwokata i prokuratora z 8.06.1874 r. (Legge 8 giugno 1874, n. 1938 Legge che regola l'esercizio della professione di Avvocato e di Procuratore). Oba zawody, adwokat i prokurator, są oddzielne i różnią się między sobą, ale mogą być wykonywane przez tę samą osobę, która spełnia wymagania ustanowione przez prawo dla obu zawodów oraz wywiązuje się z obowiązków wynikających z obu tych zawodów. Jeśli oba zawody są łączone w tej samej sprawie, opłaty mogą być pobierane tylko od adwokata lub prokuratora, zależnie od charakteru czynności. Zgodnie z art. 3 ustawy, aby uzyskać tytuł i wykonywać funkcję adwokata lub prokuratora, konieczny jest wpis do rejestru utworzonego zgodnie z przepisami ustawy.

Każdy sąd apelacyjny, sąd cywilny i sąd poprawczy prowadzi swoje kolegium prawników. Kolegium to składa się ze wszystkich prawników, którzy uzyskali wpis na odpowiednią listę i posiadają uprawnienia do pełnienia funkcji praw-

²³ A. Parrilli, *Diritti della donna nella storia Italiana, Cammino Diritto*, lus 19, s. 2.

²⁴ A. Parrilli, *Diritti...*, s. 4.

nicznych w tym konkretnym sądzie. Aby móc praktykować jako adwokat, należy obligatoryjnie spełnić kilka warunków. Po pierwsze, należy przedstawić zaświadczenie z rejestrów karnych, które potwierdza brak skazania za przestępstwa, które mogłyby stanowić podstawę do skreślenia z rejestru adwokatów. Po drugie, wymagany jest dyplom ukończenia studiów prawniczych nadany lub potwierdzony przez jedną z uczelni w Królestwie. Po trzecie, przez co najmniej dwa lata po ukończeniu studiów należy praktykować jako adwokat, uczestniczyć w rozprawach cywilnych, karnych przed sądami i trybunałami. Obligatoryjnym elementem jest złożenie egzaminu teoretyczno-praktycznego przed komisją, składającego się z części pisemnej i ustnej. W trakcie egzaminu ustnego należy wykazać się znajomością paremii prawniczych oraz przepisów do konkretnych sytuacji faktycznych. Egzamin pisemny obejmuje pytania otwarte z zakresu dziedziny prawa. Jeśli rada odrzuci wniosek, wnioskodawca może odwołać się do sądu apelacyjnego. Od decyzji sądu apelacyjnego przysługuje możliwość wniesienia kasacji. Wymogi dotyczące wykonywania zawodu adwokata, jakie obowiązywały, nie odnosiły się bezpośrednio do płci ani nie wykluczały kobiet wprost. Niemniej jednak powody wyłączenia kobiet były oparte na innych czynnikach, które nie miały charakteru czysto prawnego²⁵. Rola kobiety sprowadzała się do odgrywania kulturowo narzuconej roli²⁶. W większości krajów europejskich kobiety uzyskały prawo do wykonywania praktyki lekarskiej wcześniej niż do praktyki prawniczej²⁷.

Lidia Pöet ukończyła studia prawnicze na Uniwersytecie w Turynie w 1881 r., a w 1883 r. ubiegała się o przyjęcie w szeregach adwokatury. Pöet spełniła wszystkie wymagania ustawowe i pomyślnie zdała egzamin, co pozwoliło jej uzyskać kwalifikacje do wykonywania zawodu prawnika. Była pierwszą kobietą w Europie, która podjęła próbę zdobycia tych kwalifikacji²⁸. Decyzja Rady Adwokackiej w Turynie w sprawie Pöet wzbudziła duże zainteresowanie i wywołała

25 J. Mazzuca, *Un silenzio eloquente. Donne e avvocatura dalle retoriche dell'esclusione alla dialettica del riconoscimento*, „Politica del diritto” 2022, nr 4, s. 597–638.

26 A. Facchi, *Starting from equality. A path on the feminist thought about law*, Vol. 1 No. 1 (2012): *About Genders. Lgbtqi, Queer, Masculinities, Feminisms and Other Boundaries*, s. 122.

27 James C. Albisetti, *Portia Ante Portas: Women and the Legal Profession in Europe, ca. 1870–1925*, „Journal of Social History” 2000, t. 33, Issue 4, s. 825.

28 N. Sbano, *Donne Diritti Dalla Sentenza Mortara Del 1906 Alla Prima Avvocata Italiana*, Bologna: Il Mulino, 2004. Print. Storia Dell'avvocatura in Italia, s. 13.

sensacją wśród opinii publicznej. Dyskusje na jej temat wywołały wiele kontrowersji, toczyły się zarówno w kraju, jak i poza nim.

Prokurator Królestwa Giuseppe Moggi, który stacjonował w Turynie, złożył odwołanie do Sądu Apelacyjnego przeciwko decyzji miejscowej izby adwokackiej o przyjęciu Poët do grona adwokatów. Sędziowie z Turynu zdecydowali o wykreśleniu Poët z rejestru adwokatów na podstawie przesłanek, które nie były oparte na literze prawa. Podnieśli, że zawód prawnika powinien być zakwalifikowany jako urząd publiczny, co skutkowałoby wykluczeniem kobiet z tego zawodu. Przepisy wykluczały kobiety z urzędów publicznych. Kolejnym argumentem przemawiającym za tym, iż kobiety nie powinny brać udziału w postępowaniu sądowym, jest spektrum stanów faktycznych i czynów zabronionych. Podczas czynności często poruszano tematy brutalne, okrutne czy chociażby wstydlive dla płci pięknej. Wskazano również, że noszenie tog na sukienkach jest dziwnym zjawiskiem, a także obecność kobiety adwokata mogła skłonić sędziów do ich faworyzowania. Sędziowie z Turynu użyli argumentów opartych na stereotypach płciowych. Twierdzili, że kobiety nie nadają się do pracy prawniczej z powodu braku odpowiednich sił intelektualnych i moralnych, a także słabości fizycznej. Wskazywali, że kobiety nie powinny dążyć do równouprawnienia.

ORZECZENIE

W wyroku wskazano, iż: "La questione sta tutta in vedere se le donne possano o non possano essere ammesse all'esercizio dell'avvocheria [...]. Ponderando attentamente la lettera e lo spirito di tutte quelle leggi che possono aver rapporto con la questione in esame, ne risulta evidente esser stato sempre nel concetto del legislatore che l'avvocheria fosse un ufficio esercibile soltanto da maschi e nel quale non dovevano punto immischiarsi le femmine [...]. Vale oggi ugualmente come allora valeva, imperocché oggi del pari sarebbe disdicevole e brutto veder le donne discendere nella forense palestra, agitarsi in mezzo allo strepito dei pubblici giudizi, accalorarsi in discussioni che facilmente trasmodano, e nelle quali anche, loro malgrado, potrebbero esser tratte oltre ai limiti che al sesso più gentile si conviene di osservare: costrette talvolta a trattare ex professo argomenti dei quali le buone regole della vita civile interdicono agli stessi uomini di fare motto alla presenza di donne oneste. Considerato che dopo il fin qui detto non occorre nemmeno di ac-

cennare al rischio cui andrebbe incontro la serietà dei giudizi se, per non dir d'altro, si vedessero talvolta la toga o il tocco dell'avvocato sovrapposti ad abbigliamenti strani e bizzarri, che non di rado la moda impone alle donne, e ad acconciature non meno bizzarre; come non occorre neppure far cenno del pericolo gravissimo a cui rimarrebbe esposta la magistratura di essere fatta più che mai segno agli strali del sospetto e della calunnia ogni qualvolta la bilancia della giustizia piegasse in favore della parte per la quale ha perorata un'avvocatessa leggiadra [...]. Non è questo il momento, né il luogo di impegnarsi in discussioni accademiche, di esaminare se e quanto il progresso dei tempi possa reclamare che la donna sia in tutto eguagliata all'uomo, sicché a lei si dischiuda l'adito a tutte le carriere, a tutti gli uffici che finora sono stati propri soltanto dell'uomo. Di ciò potranno occuparsi i legislatori, di ciò potranno occuparsi le donne, le quali avranno pure a riflettere se sarebbe veramente un progresso e una conquista per loro quello di poter mettersi in concorrenza con gli uomini, di andarsene confuse fra essi, di divenirne le uguali anziché le compagne, siccome la provvidenza le ha destinate"²⁹.

Fragment orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Turynie, który został przedstawiony powyżej, ukazuje, z jakimi trudnościami kobiety musiały się zmagać, aby móc czynnie uczestniczyć w wymiarze sprawiedliwości. Uzyskanie przez adwokat Poët dyplomu ukończenia studiów prawniczych oraz wpisu

²⁹ Corte d'Appello di Torino 11/11/1883 in Giur. it. 1884, I, c. 9 ss in ordine alla richiesta della dottoressa Lidia Poët di essere iscritta all'Albo degli Avvocati (dostęp: 14.05.2023 r.). Tłumaczenie własne: "Pytanie dotyczy tego, czy kobiety mogą być dopuszczone do wykonywania zawodu [...]. Jeśli uważnie rozważy się literę i ducha wszystkich tych praw, które mogą mieć związek z omawianą kwestią, oczywiste jest, że w koncepcji prawodawcy zawsze było to, że zawód ten był urzędem, który mógł być wykonywany tylko przez mężczyzn i że kobiety nie powinny być w to zaangażowane [...]. Jest to tak samo ważne dzisiaj, jak wtedy, ponieważ dzisiaj byłoby również niestosowne i brzydkie widzieć kobiety schodzące do gimnazjum prawniczego, poruszające się wśród zgłębku publicznych osądów, rozgrzewające się w dyskusjach, które łatwo ulegają transmografikacji i w których, wbrew sobie, mogą zostać wyciągnięte poza granice, których łagodniejsza pleć jest zobowiązana przestrzegać: czasami zmuszone do zajmowania się *ex professo* sprawami, o których dobre zasady życia cywilnego zabraniają mężczyznom dyskutować w obecności uczciwych kobiet. Biorąc pod uwagę, że po tym, co zostało powiedziane do tej pory, nie trzeba nawet wspominać o ryzyku, na jakie narażona byłaby powaga wyroków, gdyby, delikatnie mówiąc, czasami widziano szatę lub dotyk prawnika nałożony na dziwne i dziwaczne ubrania, które moda często narzuca kobietom, i nie mniej dziwaczne fryzury. Podobnie jak nie ma potrzeby wspominać o bardzo poważnym niebezpieczeństwie, na jakie narażona byłaby władza sądownicza, która stałaby się bardziej niż kiedykolwiek celem strzał podejrzeń i oszczerstw, ilekroć szala sprawiedliwości przechyliłaby się na korzyść strony, za którą opowiadał się pełen wdzięku prawnik [...]. To nie jest czas ani miejsce, aby angażować się w akademickie dyskusje, aby badać, czy i w jakim stopniu postęp czasów może wymagać, aby kobiety były równe mężczyznom pod każdym względem, aby mogły mieć dostęp do wszystkich karier, do wszystkich urzędów, które do tej pory były domeną wyłącznie mężczyzn. Ustawodawcy mogą się tym zająć, kobiety mogą się tym zająć, a także będą musiały rozważyć, czy naprawdę postępem i osiągnięciem byłoby dla nich konkutowanie z mężczyznami, mieszanie się z nimi, stawianie się im równymi, a nie ich towarzyszami, zgodnie z zamierzeniami opatrności".

na listę adwokatów zostało opisane w gazecie „La Donna”, która była znana jako gazeta feministek walczących o równouprawnienie.

W dniu 11.11.1883 r. Sąd Apelacyjny podtrzymał odwołanie Prokuratora Generalnego i nakazał usunięcie Lidii Poët z rejestru adwokatów. Sąd Kasacyjny utwierdził tę decyzję, argumentując, że zawód prawnika jest urzędem publicznym i zgodnie z aktualnym prawem kobiety nie mogą zajmować urzędów publicznych.

Prawnik Amedeo Sandrini wskazuje potrzebę dokonania dogłębnej reformy legislacyjnej, w szczególności w wymiarze sprawiedliwości. Minister Sacchi również wskazuje nieuchronność zmiany. W dniu 17.07.1919 r. nastąpił przełom w sprawie Poët, gdy parlament zatwierdził ustawę Sacchi, która oficjalnie umożliwiała kobietom pełnienie urzędów publicznych, z wyjątkiem służby sądowniczej, polityki i wojska³⁰. Zgodnie z nią kobiety mają prawo wykonywać wszystkie zawody i zajmować stanowiska publiczne na równych prawach z mężczyznami, z wyjątkiem tych, które są wyraźnie zabronione przez prawo, które reguluje władzę sądowniczą, wykonywanie praw i władz politycznych, oraz dotyczące obrony narodowej, zgodnie ze specyfikacją określoną w szczególnym rozporządzeniu³¹. W 1920 r. Lidia Poët (w wieku 65 lat) uzyskała możliwość złożenia wpisu o przyjęcie do izby adwokackiej.

Początek XX wieku przyniósł pierwsze inicjatywy na rzecz równouprawnienia kobiet we Włoszech. Lidia Poët angażowała się w te działania poprzez aktywny udział w pierwszym Kongresie Włoszek w Rzymie w 1908 r. Wraz z innymi działaczkami postulowała o powszechne prawo wyborcze czy edukację. Lidia była również aktywna w Międzynarodowej Radzie Kobiet, angażując się w pomoc dla nieletnich we Włoszech oraz krytykując niewłaściwe systemy kar, więzienia oraz zakłady poprawcze. Lidia Poët angażowała się również w sprawy praw więźniów i promowała ideę resocjalizacji. W 1883 r. brała udział w I Międzynarodowym Kongresie Penitencjarnym, gdzie wyrażała swoje przekonanie o bezskuteczności działań karnych.

30 I. E. Pipponzi, *La caparbietà e la determinazione di Lidia Poet, la prima donna avvocat*, „MAGGIO – AGOSTO” 2019, nr 2, https://www.cassaforense-it.translate.googleusercontent.com/translate/cassa/la-previdenza-forense/avvocatura/la-caparbieta%3%A0-e-la-determinazione-di-lidia-poet-la-prima-donna-avvocata/?_x_tr_sl=it&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc (dostęp: 14.05.2023 r.).

31 Legge 17 luglio 1919, n. 1176 Che stabilisce norme circa la capacita' giuridica della donna.

PODSUMOWANIE

Ewolucja roli kobiet w wymiarze sprawiedliwości jest stosunkowo nowym zjawiskiem, gdyż jeszcze ponad 100 lat temu ich płeć decydowała o społecznych ograniczeniach. Jednak obecnie cieszymy się zjawiskiem powszechnej równości kobiet i mężczyzn w zawodach prawniczych, które możemy zaobserwować zarówno na salach rozpraw, jak i na uczelniach prawniczych.

Na początku XIX w. zawody prawnicze, takie jak sędzia, adwokat czy prokurator, były zarezerwowane wyłącznie dla mężczyzn, a wizja kobiety praktykującej prawo wydawała się absurdalna. Jednak współcześnie możemy obserwować aktywny udział kobiet w wymiarze sprawiedliwości, stanowiących już połowę prawników, a w ostatnich dekadach ich liczba znacząco wzrosła. Ten postęp stanowi istotny krok w kierunku równouprawnienia płci i pełnego wykorzystania potencjału, jaki kobiety mają do zaoferowania.

W 1859 r. w Królestwie Włoch miała miejsce reforma, która wprowadziła obowiązkową edukację podstawową, dążąc do zapewnienia równych możliwości edukacyjnych dla obu płci. Kolejny krok naprzód w uznawaniu praw kobiet miał miejsce w 1876 r., kiedy ogłoszono, że kobiety mają pełne prawo uczęszczać na uniwersytety i podjąć studia na poziomie doktoratu prawa.

W świadomości społecznej wciąż widoczne są stereotypy kobiecości oraz męskości³². Lidia Poët nie tylko była pierwszą prawniczką we Włoszech, ale także była jedną z pionierek walki o prawa kobiet, przyczyniając się do ich emancypacji. Poza tym była również jednym z prekursorów nowoczesnego prawa więziennego oraz propagatorką idei powszechnego prawa wyborczego.

Niestety, większość osób nadal nie jest zaznajomiona z postacią Lidii Poët. Była ona pierwszą kobietą, która ukończyła studia prawnicze w 1881 r., oraz pierwszą kobietą, która złożyła wniosek i uzyskała wpis do Izby Adwokackiej w Turynie, do której została przyjęta, a następnie z niej wykluczona. 11.11.1883 r. Sąd Apelacyjny potwierdził decyzję o usunięciu Lidii Poët z rejestru adwokatów na podstawie argumentu, że kobiety nie mogą pełnić urzędów publicznych, a zawód prawnika jest uznawany za taki urząd. Ta decyzja

32 M. E. Szatlacha, *Dylematy Polek na rynku pracy (w:) Feminizm po polsku*, red. F. Pierzchalski, K. Smyczyńska, M. Szatlach, K. Gębarowska, Warszawa 2011, s. 130.

została utrzymana przez Sąd Kasacyjny. Dopiero w 1919 r. uchwalono ustawę Sacchi, która umożliwiała kobietom zajmowanie urzędów publicznych, z wyjątkiem służby sądowej, polityki i wojska. Lidia Poët była aktywną działaczką na rzecz równouprawnienia kobiet i brała udział w inicjatywach i kongresach promujących ich prawa. Uczestniczyła także w działaniach na rzecz reformy systemu karnego i resocjalizacji więźniów.

Dążenie do przełamania barier i zapewnienia równości płci to nieustanny i zdecydowany wysiłek, który wymaga ciągłych i radykalnych działań. Jest to proces, który obejmuje nie tylko tworzenie odpowiednich przepisów prawnych, lecz także stanowcze egzekwowanie ich przestrzegania, intensywną edukację społeczeństwa oraz aktywne promowanie postaw i wartości sprzyjających pełnej równości płci. Jednakże kluczowym elementem tego rewolucyjnego procesu jest zapewnienie nieugiętej gwarancji prawnego równouprawnienia płci, które stanowi nieodzowny krok w budowaniu społeczeństwa, w którym wszystkie jednostki mają równe szanse i prawa, a sprawiedliwość nie zna żadnych uprzedzeń czy ograniczeń.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

1. Legge 17 luglio 1919, n. 1176 Che stabilisce norme circa la capacita' giuridica della donna.

LITERATURA:

1. Albisetti J.C., *Portia Ante Portas: Women and the Legal Profession in Europe, ca. 1870-1925*, „Journal of Social History” 2000, t. 33, Issue 4, <https://doi.org/10.1353/jsh.2000.0051>.
2. Albrecht Z., *Kwestia „kobieca” w naszej adwokaturze*, „Palestra” 1962, nr 6/1-2, s. 49-50.
3. Ciechomska M., *Od matriarchatu do feminizmu*, Poznań 1996.
4. Cyceron Marek Tulliusz, *Mowy (pro Mur. 27)*.
5. Domańska E., *Historia feminizmu i feministyczna historia*, „Odra” 1994, nr 7-8.
6. Facchi A., *Starting from equality. A path on the feminist thought about law*, „About Genders. Lgbtqi, Queer, Masculinities, Feminisms and Other Boundaries” 2012, t. 1, nr 1.
7. Grabowska B., *O gender przed gender, czyli XVIII i XIX-wieczna refleksja na temat kulturowych i społecznych uwarunkowań kobiecości – Mary Wollstonecraft i John Stuart Mill (w:) Genderowe filtry. Różnorodność doświadczenia i percepcji płci w przestrzeni publicznej i prywatnej*, red. D. Majka-Rostek, E. Banaszak, P. Czajkowski, Wrocław 2015.
8. Grabowska B., *Feminizm Johna Stuarta Milla*, „Kultura i Edukacja” 2012, nr 1 (87).
9. Helios J., Jedlecka W., *Wpływ feminizmu na sytuację społeczno-prawną kobiet*, Wrocław 2016.
10. Lendaro C.M., *Disuguaglianze, giurisdizione e persistente questione di genere in Magistratura*, „Lavoro Diritti Europa” 2019, nr 3.
11. Mazzuca J., *Un silenzio eloquente. Donne e avvocatura dalle retoriche dell'esclusione alla dialettica del riconoscimento*, „Politica del diritto” 2022, nr 4.
12. Milewski S., *Zanim kobieta została adwokatem*, „Palestra” 2002, nr 1-2.
13. Parrilli A., *Diritti della donna nella storia Italiana*, Cammino Diritto, lus 19.
14. Redzik A., *Kobiety w adwokaturze – kalendarium*, „Palestra” 2018, nr 12.
15. Sbano N., *Donne Diritti Dalla Sentenza Mortara Del 1906 Alla Prima Avvocata Italiana*, Bologna: Il Mulino, 2004. Print. Storia Dell'avvocatura in Italia.
16. Sokołowska M., *Rozdeptane na chwałę Bożą*, Gdańsk 1995.

17. Szatlacha M.E., *Dylematy Polek na rynku pracy (w:) Feminizm po polsku*, red. F. Pierzchalski, K. Smyczyńska, M. Szatlach, K. Gębarowska, Warszawa 2011.
18. Ślęczka K., *Feminizm. Ideologie i koncepcje społeczne współczesnego feminizmu*, Katowice 1999.
19. Środa M., *Mill i kobiety: między wolnością a równością*, „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria” 2006, nr 4 (60).
20. Tokarczyk R.A., *Doktryna społeczno-polityczna feminizmu (w:) Modernizm i feminizm. Postacie kobiece w literaturze polskiej i obcej*, red. E. Łach, Lublin 2001.
21. Tryfan B., *Dylematy emancypacji*, Warszawa 1989.
22. Zabłocka M., Zabłocki J., *Ustawa XII Tablic. Tekst – tłumaczenie – objaśnienie*, Warszawa 2003.

ORZECZNICTWO:

1. Corte d'Appello di Torino 11/11/1883 in Giur. it. 1884, I, c. 9 ss in ordine alla richiesta della dottoressa Lidia Poët di essere iscritta all'Albo degli Avvocati.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. Pipponzi I. E., *La caparbietà e la determinazione di Lidia Poet, la prima donna avvocat*, 2/2019 MAGGIO – AGOSTO https://www.cassaforense-it.translate.googleusercontent.com/translate/c3%a0-e-la-determinazione-di-lidia-poet-la-prima-donna-avvocata/?_x_tr_sl=it&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc (dostęp: 14.05.2023 r.).

STRESZCZENIE

Artykuł przedstawia historię Lidii Poët w zawodzie adwokata oraz jej wpływ na rozwój prawa i przemiany zachodzące w systemie prawnym. W artykule ujęte zostały przeszkody, z jakimi musiały zmagać się kobiety, aby stać się częścią wymiaru sprawiedliwości. Adwokat Lidia Poët musiała stawić czoła ograniczonemu dostępowi do edukacji prawniczej, brakowi akceptacji społecznej oraz dyskryminacji na rynku pracy skutkującej cofnięciem uprawnień do wykonywania zawodu adwokata. Celem artykułu naukowego jest przedstawienie i analiza historii pierwszej kobiety adwokata w Europie oraz ukazanie wpływu społeczno-kulturowych uwarunkowań na rozwój kariery kobiet w dziedzinach prawa. Aktualnie kobiety mają znaczącą reprezentację w środowisku adwokackim, a wśród najmłodszych prawników i aplikantów adwo-

kackich można dostrzec ich wyraźną dominację. Niewiarygodne, że ponad sto lat temu nie było w ogóle żadnej praktykującej kobiety.

Słowa kluczowe: Lidia Poët, kobieta adwokat, feminizm, równouprawnienie, dyskryminacja

ABSTRACT

The article presents the story of Lidia Poët in the legal profession and her influence on the development of law and transformations in the legal system. The article addresses the obstacles that women had to overcome to become part of the justice system. Lidia Poët, as a lawyer, had to face limited access to legal education, lack of social acceptance, and discrimination in the labor market, resulting in the revocation of her right to practice law. The aim of the scholarly article is to present and analyze the history of the first female lawyer in Europe and to highlight the influence of socio-cultural factors on the career development of women in the field of law. Currently, women have significant representation in the legal profession, and among the youngest lawyers and trainee advocates, their clear dominance can be observed. It is incredible that over a hundred years ago, there were no practicing women at all.

Keywords: Lidia Poët, woman lawyer, feminism, equality, discrimination